

УДК 330.341.1

О.М. Полінкевич, к.е.н.. доцент

І.І. Сидорук

Т.В. Тимощук

Луцький національний технічний університет

СУТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ТИПИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті висвітлено суть поняття «кредитна діяльність» комерційного банку, її принципи та типи. Обґрунтована актуальність дослідження кредитної діяльності комерційних банків, розглянуто етапи розробки кредитної діяльності комерційних банків та охарактеризовано типи проведення такого виду діяльності. Вказано ряд факторів впливу на побудову кредитної діяльності комерційних банків.

Ключові слова: кредитна діяльність, комерційний банк, кредитний ризик, механізм формування та реалізації кредитної діяльності

O. Polinkevych, I.Sydoruk, T.Tymoschuk

ESSENCE, PRINCIPLES AND TYPES OF CREDIT ACTIVITY OF COMMERCIAL BANK

In the article highlights essence of concept "credit activity" of commercial bank, it's principles and types. Reasonable actuality of research of credit activity of commercial banks.

The concept of credit activity of commercial banks is given in a wide and narrow value. Influence of credit risks and their intercommunication are described with credit activity of commercial banks. In the article certainly aim of credit activity of commercial banks, it's task and instruments of realization, and also essence of mechanism of forming and realization of credit activity.

In the article design of credit activity of commercial banks times are considered and the types of realization of such type of activity are described. The row of factors of influence is indicated on the construction of credit activity of commercial banks.

Keywords: credit activity, commercial bank, credit risk, mechanism of forming and realization of credit activity.

O.N. Polinkevich, I.I. Sydoruk, T.V. Tymoschuk

СУТЬ, ПРИНЦИПЫ И ТИПЫ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМЕРЧЕСКОГО БАНКА

В статье освещены суть понятия «кредитная деятельность» коммерческого банка, ее принципы и типы. Обоснована актуальность исследования кредитной деятельности коммерческих банков, рассмотрены этапы разработки кредитной деятельности коммерческих банков и охарактеризованы типы проведения такого вида деятельности. Указан ряд факторов влияния на построение кредитной деятельности коммерческих банков.

Ключевые слова: кредитная деятельность, коммерческий банк, кредитный риск, механизм формирования и реализации кредитной деятельности.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Одним з головних завдань, що постають перед керівництвом банку є правильна розробка кредитної діяльності. Кредитна діяльність повинна охоплювати найважливіші елементи та принципи організації кредитної роботи в банку, визначати пріоритетні напрями кредитування, а також перелік кредитів, які не повинні входити до кредитного портфеля. Сьогодні кредитна діяльність будь-якого комерційного банку – це частина філософії банківського бізнесу, яка визначає внутрішню банківську процедуру видання кредиту, документообіг, моніторинг за кредитним портфелем, роботу з проблемними кредитами, встановлення процентних ставок по кредиту. Провідна роль у вирішенні значних проблем належить саме кредитним відносинам та банкам, що пояснюється не лише

збільшенням їхньої ролі в розвитку економіки, але й наявною можливістю швидко і ефективно реагувати на впроваджені нові механізми господарювання.

Таким чином, обране питання методологічного формування кредитної діяльності є досить актуальним, оскільки вона впливає на діяльність комерційного банку, а через це і на розвиток економічної і банківської системи в країні.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Актуальність проблеми аналізу кредитної діяльності комерційних банків знайшла відображення в низці публікацій вітчизняних та іноземних науковців і практиків. Так, вагомий внесок в розкриття цієї теми зробили С. Подік, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, М.Новосельцева, С. Реверчук, М. Савлук, Т.Павленко, О. Лаврушин, О. Солодка та інші науковці.

Цілі статті. Мета дослідження полягає в узагальненні методологічних прийомів аналізу суті, принципів та типів кредитної діяльності комерційних банків на основі вивчення теоретичних аспектів обраної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кредитна діяльність банку є одним з основоположних критеріїв, який відрізняє його від небанківських установ. В світовій практиці саме з кредитуванням пов'язана значна частина прибутку банку. Одночасно кредитування є однією з найризикованіших операцій комерційного банку. Це пояснюється як самою природою кредиту, так і тим, що ця операція посідає чільне місце в балансах більшості комерційних банків.

Незаперечним є твердження, що правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями виступають основою фінансової стабільності й ринкової стійкості комерційних банків (враховуючи те визначальне місце, яке посідають кредитні операції в портфелі банківських активів).

У сучасних умовах з метою забезпечення організації ефективної кредитної діяльності комерційні банки розробляють власну внутрішню кредитну політику та впроваджують практичні механізми її реалізації. Кредитна політика банку визначає завдання й пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації власне кредитного процесу. Кредитна політика створює основу організації процесу банківського кредитування відповідно до загальної ринкової стратегії діяльності банку та повинна чітко визначати цілі кредитування, відповідне документально-методичне забезпечення та правила їх реалізації [4]. Кредитну діяльність комерційного банку, як економічне поняття, розрізняють з різних точок зору. Так, кредитну діяльність комерційного банку з точки зору організаційного підходу розглядають як стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі таких принципів кредитування, як строковість, платність, забезпеченість, поверненість та цільовий характер використання. Кредитна діяльність в розрізі стратегії включає пріоритети, принципи та цілі окремого комерційного банку на кредитному ринку, а стосовно тактики — фінансовий та інший інструментарій, що використовується даним комерційним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу [1]. Кредитна діяльність в більш вузькому розумінні - це система заходів комерційного банку в сфері кредитування його клієнтів, що здійснює банк для реалізації своєї загальної стратегії в певному періоді часу [2]. Таким чином, кредитна діяльність як основа процесу управління кредитом визначає пріоритети в процесі розвитку кредитних відносин, з одного боку, та функціонування кредитного механізму - з другого. В процесі своєї діяльності банк стикається з кредитним ризиком – ризиком несплати позичальником основного боргу та процентів [3].

Кредитна діяльність з точки зору ризиків передбачає існування більш тісного зв'язку кредитного ризику з іншими видами ризиків (особливо фінансових), формування системи внутрішніх кредитних рейтингів, удосконалення регламентів і процедур (у тому числі централізації і децентралізації прийняття рішень), установлення лімітів (портфельних, концентрації, галузевих, максимального розміру на одного позичальника, максимального терміну кредитування тощо), моніторингу операцій, прийняття своєчасних рішень, системи роботи з проблемними активами. Вважається, що виважена кредитна діяльність банку є

основоположною для правильного управління кредитним ризиком. Ризик, як невід'ємна частина всякого наданого банком кредиту, зводиться до мінімуму. При цьому банк повинен одержувати прибуток, що забезпечує стимулювання і залучення достатнього припливу капіталу. Кредитна діяльність визначає граничні розміри кредитного ризику, і, оскільки вона затверджується на вищому рівні керівництвом, останнє, тим самим, саме себе обмежує з погляду проведення операцій підвищеного ризику. Постійне забезпечення оптимального рівня кредитного ризику з одночасним досягненням планового рівня прибутку від кредитних вкладень в умовах нестабільності зовнішнього середовища вимагає запровадження в банках науково обгрунтованої кредитної діяльності, яка базується на достовірності та репрезентативності даних аналізу поточної ситуації та можливих шляхів її розвитку в майбутньому, можливості банку оперативного реагувати на зміну різноманітних факторів, що впливають на ринок кредитних послуг [10]. Головна мета кредитної діяльності будь-якого банку - досягти комерційного зростання завдяки зміцненню та підвищенню надійності якості кредитного портфеля банку. Також серед основних завдань кредитної діяльності є створення високоякісних активів, що забезпечують постійний плановий рівень прибутковості; вкладання кредитних коштів в економічно перспективні, рентабельні проекти; розробка й активне впровадження нових кредитних продуктів; зміцнення і підвищення конкурентоспроможності на ринку; підвищення якості наданих послуг.

Пріоритетними завданнями кредитної діяльності комерційного банку є: забезпечення високоприбуткового розміщення коштів банку у гривні і іноземній валюті; постійний контроль над структурою кредитного портфеля і їх якісним складом; надання надійних і рентабельних кредитів; мінімізація і диверсифікованість кредитних ризиків [8]. Головним показником формування кредитної діяльності є перелік кредитних операцій, які готові запропонувати клієнту в банку. Як правило, чим більший перелік, тим більше уваги приділяється кредитній діяльності [5]. Головним інструментом здійснення кредитної діяльності комерційного банку є кредит. За Морозом А.М., кредит - це побудований на довірі специфічний тип економічних відносин, які виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення, платності, строкового використання [6]. Формування кредитної діяльності в багатьох аспектах залежить від видів кредитів, що застосовуються в діяльності банку. Кредитна діяльність комерційного банку визначається завданнями й пріоритетами, засобами і методами її реалізації, а також принципами і порядком організації власне кредитного процесу. Кредитна діяльність є основою організації процесу банківського кредитування відповідно до загальної ринкової стратегії діяльності банку й повинна чітко визначати цілі кредитування, правила й хід їх реалізації, а також відповідне документальне методичне забезпечення. Кредитна діяльність комерційного банку пов'язана як з економічними, так і з адміністративно-управлінськими інструментами, важелями та методами, які складають основу механізму її формування та реалізації.

При визначенні сутності механізму формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку було встановлено наступне: 1) основним призначенням механізму формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку є організація процесу кредитування, який набуває певної спрямованості та цільових орієнтирів у зв'язку з функціонуванням даного механізму; 2) механізм формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку включає в себе як організацію процесу кредитування, так і дії суб'єктів управління через економічні й управлінські методи і важелі, що впливають на реалізацію кредитних відносин; 3) механізм формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку не є статичним, а постійно розвивається, проходячи ряд стадій від простої функціональної до складної комбінованої управлінської системи; 4) ефективне функціонування механізму формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку, у тому числі його інструменти, важелі та методи впливу на процес кредитування, залежать від повноти забезпечення економічних інтересів суб'єктів кредитних відносин; 5) забезпечуючи реалізацію процесу кредитування, механізм формування та реалізації кредитної діяльності комерційного банку охоплює і регулятивні дії, спрямовані на його адаптацію до швидкозмінної господарської ситуації.

Кредитна діяльність будь-якого комерційного банку базується та функціонує на основі певних принципів - це головні правила, яких необхідно дотримуватись при наданні кредиту і, по-друге, основні положення кредитного механізму, що визначають процес кредитування [9].

Банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Серед принципів кредитної діяльності виділяють дві їх класифікаційні групи: за сутнісним підходом та за механізмом реалізації. До принципів сутнісного підходу кредитної діяльності належать: строковість, поверненість, платність, забезпеченість, цільове використання та договірний характер. Підхід за механізмом реалізації кредитної діяльності комерційних банків включає наступні принципи: консерватизму, пріоритету наявності забезпечення, контролю цільового використання кредиту, диверсифікації кредитного портфеля, обмеження ризику на одного позичальника, обмеження сукупного кредитного ризику та активного маркетингу надійних позичальників. Сукупність принципів кредитної діяльності забезпечує формування, впровадження та ефективне використання кредитного потенціалу комерційного банку, що визначає його рівень на ринку банківських послуг [7].

Кредитна діяльність, як і будь-який процес, має свої етапи розробки (рис.1).

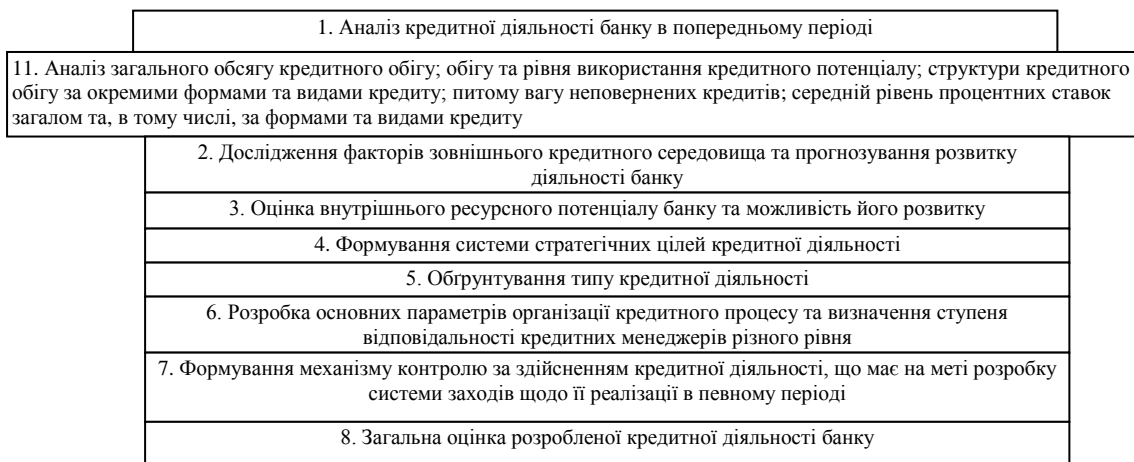

Рис. 1. Етапи розробки кредитної діяльності комерційного банку

Оскільки саме від обраного типу кредитної діяльності залежить стратегія ефективного розвитку комерційного банку, то принципи їх дії є важливими факторами розвитку банку. Охарактеризуємо типи кредитної діяльності банку [11].

Консервативний тип кредитної діяльності банку спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Орієнтуючись на даний тип кредитної діяльності, банк не намагається отримувати високі доходи за рахунок значного розширення обсягів кредитної діяльності. Механізмом реалізації даного типу є жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності позичальників; мінімізація строків надання кредитів та їх обсягів; жорсткі умови надання кредиту та підвищення його вартості; використання жорстких процедур ліквідації проблемної заборгованості. Поміркований тип кредитної діяльності характеризує типові умови її здійснення у відповідності до загальноприйнятих банківською практикою та орієнтується на середній рівень кредитного ризику. Агресивний тип кредитної діяльності за пріоритетну мету ставить максимізацію прибутку за рахунок розширення обсягів кредитної діяльності, не враховуючи високий рівень кредитного ризику, що супроводжує дані операції. Механізмом реалізації такого типу є надання кредитів більш ризиковим категоріям позичальників, збільшення строків надання кредитів та їх розмірів, зниження вартості кредитів до мінімально можливого рівня, надання позичальникам можливості пролонгації кредиту. Кредитна діяльність банку будується під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, основними з яких є наступні: 1) зовнішні фактори: вартість і наявність на ринку кредитних ресурсів; рівень дисконтної ставки і рівень інфляції; конкуренція; законодавчі та інші регулюючі норми; 2) внутрішні фактори: наявність і розвиненість клієнтської бази; величина власних капіталів і можливості залучення ресурсів; наявність і рівень кваліфікації персоналу; досвід проведення

кредитування; філіальна структура і її характеристики; зв'язок і взаємодія з холдинговими структурами та ін.

Також, при формуванні та виконанні кредитної діяльності банку необхідно враховувати і специфічні принципи, серед яких виділимо наступні: забезпечення зв'язку кредитної діяльності з банківською політикою; забезпечення сегментації напрямів кредитної політики за основними формами та видами кредитної діяльності; забезпечення внутрішньої збалансованості окремих напрямів кредитної діяльності в часі, регіональному розрізі тощо; забезпечення гнучкості кредитної діяльності. Забезпечення реалізації кредитної діяльності комерційного банку являє собою систему дій та організаційно-економічних прийомів, інструментів впливу, за допомогою яких вводиться в дію процес кредитування, і регулювання якого здійснюється відповідно до визначених принципів [12]. Механізм реалізації кредитної діяльності передбачає, що дані процеси відбуваються на основі інтеграції взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів та можуть кількісно і якісно змінюватися під дією різноманітних факторів.

Це дало змогу виділити основні елементи у формуванні кредитної діяльності банку: цільові орієнтири кредитної діяльності банку; принципи організації кредитної діяльності та формування кредитної політики; фактори, що визначають кредитну політику; кількісні характеристики кредитної діяльності; якісні характеристики кредитної політики та кредитних продуктів.

Розгляд основних механізмів взаємодії всіх елементів формування кредитної діяльності комерційного банку дав змогу констатувати, що у своїй структурі кредитна діяльність передбачає наявність двох наступних ланцюгів: по-перше, механізм фінансового забезпечення кредитної діяльності, основними елементами якого є джерела формування кредитних ресурсів, форми та методи залучення коштів; та, по-друге, механізм банківського кредитування, що реалізується через різноманітні кредитні процедури та види кредитних продуктів.

Висновки. Кредитна діяльність комерційного банку - це стратегія і тактика комерційного банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку. Кредитна діяльність комерційного банку реалізується за допомогою сутнісних принципів (строковості, поверненості, платності, забезпеченості, цільового використання та договірності характеру) та принципів за методами реалізації (консерватизму, пріоритету наявності забезпечення, контролю цільового використання кредиту, диверсифікації кредитного портфеля, обмеження ризику на одного позичальника, обмеження сукупного кредитного ризику та активного маркетингу надійних позичальників). Серед типів кредитної діяльності комерційного банку виокремлюють такі, як: агресивний, поміркований та консервативний. Формування ефективної методологічної бази з приводу питань кредитної діяльності має мати доступний та повний послідовний характер, а також забезпечувати повноцінну регламентовану роботу банківської системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Банківська справа і фінансування інвестицій. Том 2: Політика і стратегія. Частина 1 / Н. Брук // Інститут Економічного розвитку Всесвітнього банку. – 2005. – 312 с.
2. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 361 с.
3. Дмитренко М. Управління ризиками в комерційних банках / М. Дмитренко // Вісник НБУ. – 2009. – №9. – С.23–25.
4. Карбівничий І. В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку / І. В. Карбівничий // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : [зб. наук. пр.] – Суми : УАБС НБУ, 2009. – Т. 17. – С. 264–270.
5. Лаврушин О. И. Банковское дело [Текст]: Учебник / О. И. Лаврушин, И. Д. Мамонова, О. И. Валенцева / Под ред. О. И. Лаврушина. – М. : КНОРУС, 2008. – 768 с.;
6. Мороз А. М. Банківські операції [Текст]: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф.Пуховкіна та ін. ; За заг. ред. А.М. Мороза. – 3-є вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 608 с.
7. Новосельцева М. М. Формирование кредитной деятельности коммерческого банка : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 - Финансы, денежное обращение и кредит / М. М. Новосельцева. – М., 2010. – 21 с.
8. Павленко Т. С. Кредитная деятельность коммерческих банков и ее влияние на банковскую деятельность : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Т. С. Павленко. – Ростов-на-Дону, 2009. – 20 с.
9. Подік С. М. Кредитна політика комерційного банку. Теорія і практика : [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.] / С. М. Подік. - Львів. банк. ін-т Нац. банку України. – К. : ФАДА, ЛТД, 2009. – 254 с.
10. Солодка О. О. Ефективність кредитної діяльності в механізмі банківського маркетингу / О. О. Солодка // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 119–127.

11. Ревенчук С. К. Гроші та кредит : Підручник / С. К. Реверчук [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. – К. : Знання. 2011. – 382 с.;
12. Сусіденко В. Т. Стратегія управління кредитною діяльністю комерційних банків / В. Т. Сусіденко. – К.: КДТЕУ, 1998. – 348 с.